

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

на засіданні Вченої ради

УДУ імені Михайла Драгоманова

*«27» червня 2024 р.

(протокол № 11)

Голова Вченої ради, ректор

академік Віктор АНДРУЩЕНКО

Програма змістового модуля

«КЛІНІЧНА ПСИХОЛОГІЯ»

для курсів післядипломного підвищення кваліфікації

Кваліфікація: професіоналів з вищою немедичною освітою з психологічної допомоги у сфері охорони здоров'я, практикуючих психологів, здобувачів вищої освіти освітнього рівня «Магістр» спеціальності 053 Психологія Магістр психології; Психолог (спеціальний, медичний); Практичний психолог; Психолог (інклюзивно-ресурсних центрів, психолог-консультант медичних та реабілітаційних закладів).

Київ – 2024

Розробники програми:

Руденко Л.М., доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри спеціальної психології та медицини, факультету спеціальної та інклюзивної освіти УДУ ім. Михайла Драгоманова;

Дубовик О.М., кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри спеціальної психології та медицини, факультету спеціальної та інклюзивної освіти УДУ ім. Михайла Драгоманова.

Рецензенти:

Мозгова Галина Петрівна – завідувач кафедри психосоматики та психологічної реабілітації факультету психології УДУ ім. Михайла Драгоманова, доктор психологічних наук, професор.

Клименко Іван Сергійович - кандидат психологічних наук, в.о. завідувача кафедри медичної психології Інституту медичних та фармацевтичних наук, доцент.

1. Пояснювальна записка

Програма змістового модуля «*Клінічна психологія*» складена відповідно до вимог Професійних стандартів: «Психологія», «Клінічна психологія», Програма орієнтована на: психологів, клінічних психологів та спеціалістів, які мають вищу освіту ОР «МАГІСТР» зі спеціальності 053 «Психологія» та працюють у сфері охорони здоров'я.

Згідно з наказом МОЗ України № 1782 від 30.09.2022, посаду клінічного психолога у психологічних, реабілітаційних та кризових центрах відтепер зможуть обіймати спеціалісти, які не лише мають психологічну освіту магістерського рівня за спеціальністю «Психологія», але й до 01 січня 2026 року пройшли спеціалізовану підготовку за фахом «Клінічна психологія».

Розрахована на фахівців-психологів, які здійснюють або планують здійснити професійну діяльність з психологічної допомоги у сфері охорони здоров'я чи практичній діяльності, орієнтована на науково-практичну підготовку та набуття додаткових спеціальних фахових компетенцій у сфері клінічної психології.

Метою є формування у слухачів системи знань про вплив психічних факторів на розвиток хвороб, їх профілактику, вплив хвороби на психіку, вивчення психічних проявів різних хвороб у динаміці, вивчення характеру взаємовідносин хворих із медичним персоналом та оточуючим мікросередовищем, вивчення психологічних методів впливу на психіку людини в лікувальних та профілактичних цілях, вивчення психологічних методів обстеження в клініці.

Основними завданнями опанування модуля є:

- ознайомлення з медико-правовими та етичними аспектами, які регулюють професійну діяльність клінічного психолога;
- ознайомлення з особливостями психіки хворої людини, медичного працівника та особливостями лікувальної взаємодії, розкриття поняття внутрішньої картини хвороби;
- засвоєння вмій та навичок, необхідних для діяльності психолога практика у сфері клінічної психології;
- оволодіння знаннями щодо надання психологічної допомоги хворим залежно від виду захворювання.
- ознайомлення із специфікою основних психічних розладів та дезадаптивних станів.

Основні результати опанування програми і компетентності згідно з вимогами Професійних стандартів: «Клінічний психолог», «Практичний психолог (спеціальний, медичний)»

Результати опанування програми	Компетентності
Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.	Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків.
Обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проєктивні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги.	Здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій.
Складати та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів, тощо, відповідно до вимог замовника.	Здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну роботу відповідно до запиту.
Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога.	Здатність дотримуватися норм професійної етики.
Практичні навички прогнозування змін і динаміки рівня розвитку й функціонування пізнавальної та мотиваційно-вольової сфери, самосвідомості, психомоторики, здібностей, характеру, темпераменту, функціональних станів, особистісних рис і акцентуацій в нормі і при психічних та/чи фізичних відхиленнях	Здатність використовувати професійно-профільовані знання та вміння в процесі клініко-психологічної допомоги особам з психофізичними порушеннями.

Тематичний план модуля

№ з/п	Назви тем	Кількість год	Лекції	Практичні заняття: тренінги, майстер-класи, тематичні дискусії	Самостійна робота (консультації)
1	Тема 1. Теоретико-методологічні основи клінічної психології. Предмет, завдання та методологічні основи клінічної психології.	2	1	-	1
2	Тема 2. Проблема психічної норми та патології	3	1	1	1
3	Тема 3. Методологія та методи дослідження в клінічній психології	3	1	1	1
4	Тема 4. Внутрішня картина здоров'я, внутрішня картина хвороби.	4	2	1	1
5	Тема 5. Поняття та методи клініко-психологічних інтервенцій	3	1	1	1
6	Тема 6. Невротичні розлади	4	1	1	2
7	Тема 7. Психосоматичні та соматопсихічні розлади	3	1	1	2
8	Тема 8. Розлади адаптації	3	1	1	1
9	Тема 9. Депресивні розлади	4	1	1	2
	Разом	30	10	8	12

Зміст модуля

Тема 1. Теоретико-методологічні основи клінічної психології. Предмет, завдання та методологічні основи клінічної психології

Об'єктне поле та предмет клінічної психології. Розділи клінічної психології: патопсихологія, нейропсихологія, психосоматика, психологія розладів особистості, неврологія, психогігієна, психопрофілактика та інші. Клінічна психологія та медична психологія: співвідношення понять. Дослідницькі та прикладні завдання (у сфері освіти, охорони здоров'я, соціальній сфері) клінічної психології. Клінічна психологія та її зв'язок з іншими науками.

Тема 2. Проблема психічної норми та патології

Основні типи моделей норми та патології в контексті розвитку клінічної психології. Біологічні моделі норми та патології. Психологічні моделі норми та патології. Соціально-нормативні моделі норми та патології. Біопсихосоціальні моделі норми та патології.

Тема 3. Методологія та методи дослідження в клінічній психології

Методи дослідження в клінічній психології. Клінічне інтерв'ю. Особливості проведення клініко-психологічного інтерв'ю. Цілі клінічного інтерв'ю. П'ятикрокова модель інтерв'ю (за А.Айві). Психотехніки діагностичного вислуховування. Метод аналізу історії життя особи (анамнез). Суб'єктивний та об'єктивний анамнез. Метод спостереження за поведінкою клієнта в клінічній психології. Метод генеограми у клінічній психології. Поняття про клініко-психологічний експеримент. Завдання нейропсихологічного дослідження. Завдання патопсихологічного дослідження. Завдання психологічного дослідження в соматичній клініці. Проективна психодіагностика у клінічній психології.

Тема 4. Внутрішня картина здоров'я, внутрішня картина хвороби.

Поняття внутрішньої картини здоров'я. Структура внутрішньої картини здоров'я. Типи внутрішньої картини здоров'я. Поняття внутрішньої картини хвороби. Рівні внутрішньої картини хвороби. Визначення та класифікація основних типів відношення хворих до хвороби. Діагностика основних типів відношення до хвороби.

Тема 5. Поняття та методи клініко-психологічних інтервенцій

Психогігієна у клінічній психології. Завдання та методи психогігієни. Поняття психопрофілактики. Етапи психопрофілактики (первинна, вторинна, третинна). Універсальна та вибіркова психопрофілактика. Психопрофілактика розладів психічного здоров'я. Консультативна діяльність у клінічній психології. Сучасні напрямки психотерапії в клінічній психології. Психодинамічна терапія, КПТ та короткострокова психотерапія у роботі клінічного психолога. Арттерапія у клінічній психології. Особливості реабілітації у клінічній психології. Еклектизм і інтеграція методів клініко-психологічної інтервенції.

Тема 6. Невротичні розлади.

Загальне поняття про невроти́чні розлади. Невротичні реакції, невроти́чні стани і невроти́чний розвиток особистості. Поведінкові розлади. Психодинамічна теорія розвитку невроти́чних та поведінкових розладів. Когнітивно-поведінкова теорія розвитку невроти́чних розладів. Критичний вік розвитку невроти́чних розладів. Чинники виникнення невроти́чних розладів. Класифікація невроти́чних розладів за Міжнародною класифікацією хвороб. Особливості діагностики та корекції невроти́чних розладів.

Тема 7. Психосоматичні та соматопсихічні розлади

Поняття та чинники розвитку психосоматичних розладів. Психосоматичні співвідношення в межах норми та розладу. Теорії виникнення психосоматичних розладів (корти́ковісцера́льна концепція, класичний психодинамічний підхід, теорія психосоматичної специфічності, алекситемічна концепція та ін.). Класифікація психосоматичних розладів (за О.Чабаном, О.Хаустовою). Психологічний аналіз психосоматичних розладів. Психологічний аналіз соматопсихічних розладів. Особливості діагностики та корекції психосоматичних розладів.

Тема 8. Розлади адаптації

Поняття про стрес, стресостійкість (резильєнтність), механізми психологічного захисту, копі́нг-стратегії. Загальний адаптаційний синдром (за Г.Сельє). Гострі (афективно-шокові) реакції на стрес. Синдром втрати (гостре горе), клінічні ознаки. Етапи переживання горя. Поняття та чинники розвитку посттравматичного стресового розладу (ПТСР). Різновиди та критерії діагностики ПТСР. Психологічна допомога особам з ПТСР.

Тема 9. Депресивні розлади

Основні теоретичні моделі депресії. Агресія, гнів та ворожість при депресивних розладах. Нейротизм, залежність та депресія. Перфекціонізм та депресія. Когнітивні процеси при депресії. Система переконань та депресія. Навчена безпорадність та депресія. Стресогенні життєві події та депресія. Сімейний стрес та депресія. Терапія депресії.

Форми контролю: виконання завдань, пов'язаних із змістом модуля і (або) захист авторського професійного досвіду.

Список рекомендованої літератури

1. Галецька І. Клініко-психологічне дослідження: навч. пос. Львів, 2015. 242с.
2. Клінічна психологія: навчальний посібник / Укл. Ю. П. Никоненко. К., 2016. 368 с. URL: https://pidru4niki.com/88714/psihologiya/klinichna_psihologiya
3. Клінічна психодіагностика: практикум / Редактор-упорядник проф. М. В. Миколайський. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2006. 228 с.
4. Медична психологія / за заг. ред. С. Д. Максименка. К., 2014. 520 с.
5. Максимова Н. Ю., Мілютіна К. Л., Піскун В. С. Основи дитячої патопсихології: навч. посіб. К.: Главник, 2008. 158 с.
6. Медична психологія : в 2-х т. Т. 1. Загальна медична психологія / [Г. Я. Пилягіна, О. О. Хаустова, О. С. Чабан та ін.] ; за ред. Г. Я. Пилягіної. Вінниця : Нова Книга, 2020. 288 с.
7. Медична психологія : в 2-х т. Т. 2 Спеціальна медична психологія / за ред. Г. Я. Пилягіної. Вінниця : Нова Книга, 2020.
8. Практична психосоматика: депресія. Навчальний посібник / За заг. ред. О. С. Чабана, О. О. Хаустової. 2-е видання, доповнене. К., 2021. 216 с.
9. Національна програма психічного здоров'я та психосоціальної підтримки.
10. Проект плану заходів щодо реалізації Концепції розвитку охорони психічного здоров'я в Україні на період до 2030 року. URL: https://www.ukrpsychiatry.org/attachments/article/76/%D0%9F%D0%BB%D0%B0%D0%BD%20%D0%97%D0%B0%D1%85%D0%BE%D0%B4%D1%96%D0%B2_07_03_2018.pdf
11. Протокол допомоги дітям та підліткам з депресією. URL: <https://neuronews.com.ua/ua/archive/2011/5-3/article-524/suchasniy-protokol-dopomogi-dityam-ta-pidlitkam-z-depresiieyu-perspektivi-yogo-realizaciyi-v-ukrayini#gsc.tab=0>
12. Практична психосоматика: діагностичні шкали. Навчальний посібник / За заг. ред. О. С. Чабана, О. О. Хаустової. К.: ВНТУ, 2018. 108 с.
13. Практична психосоматика: тривога. Навчальний посібник / За заг. ред. О. С. Чабана, О. О. Хаустової. К.: Видавничий дім Медкнига, 2022. 144 с.
14. Сулятицький І., Островська К., Осьодло В. та ін. Психолого-корекційний практикум травм війни: навч. посібник. Львів, 2019. 396 с.
15. Федосова Л. О. Клінічна психологія: навчальний посібник. К.: ДП «Вид. дім«Персонал», 2013. 248 с.
16. Чабан О.С., Хаустова О. О. Психосоматична медицина (аспекти діагностики та лікування). К., 2000.